

<http://168ora.hu/kultura/a-holokauszt-arnyekaban-mezei-mark-utolso-szombat-cimu-regenyrol-153471>

A holokauszt árnyékában – Mezei Márk Utolsó szombat című regényéről

(a kiadott (!!!) remekműről több (!!!) kritika is megjelent.)

#01.

Kalligram Kiadó első könyves sikerlistáját vezető Mezei Márk regénye formailag holokausztirodalom, ám az Utolsó szombat a magyar zsidóság tragédiája helyett az emberi jellem sötét oldalát állítja középpontba. A vészorszak árnyékában kiélesedő életösztön már a marhavagonok kigördülése előtt semmisíti meg a hűséget, a humánusot, az erkölcsi tartást. A szerző nem ítélkezik sem a közösséget eláruló rabbi, sem a zsidóságot és melegségét gyűlölve tagadó főhőse felett. Az olvasóval azonban szembejön a morális igazság.

A Nagyatádi Szabó (ma Kertész) utca 32. szám alatti bérház egyetlen napját átfogó mű jóval több, mint vallási-történelmi regény. Az itt bujkáló belzi rabbi, Áron Rokeáh történetét rekonstruáló írás éppen annyira boncolgatja a kisebbségi lét kihívásait, mint a női alkoholizmus, a társadalmi határok vagy a szexuális elnyomás kérdéseit. A bérlakások ajtóinak mögött meghúzódó nyomort csupán a történelmi helyzet teszi életeket követelő drámává.

Mezei írását áthatja a zsidó kultúra iránti tisztelet, de felrúg minden létező konformitást. Miközben könyvével emléket állít az elpusztult haszid közösségnek, a csodarabbiként tisztelt Áron Rokeáh alakja az árulást és a bűnös vágyakat testesíti meg. Bár a lengyelországi bochniai gettóból 1943-ban Budapestre menekülő rabbiban ortodox hívei szinte a Messiást látták, ő követőit hátrahagyva a Szentföldre emigrált. A búcsúbeszédében nyugalmat és békességet ígérő rabbi nem csupán hitével, **hanem a fiatal fiúk iránti vonzalmával is élénk küzdelmet vív.**

Ahogy a tanításaival szembekerülő rabbi, úgy a regény másik kulcsszereplője, **a zsidó és leszbikus identitásában egyaránt bizonytalan Magda felett sem születik ítélet.** Az alkoholizmusba menekülő illegális kommunista és a keresztény parasztlány szerelmi viszonyában az elnyomás is relatívvá válik. A szenvedélybetegségét és

kulturális fensőbbiségét hatalmi eszközként használó Magdát végül kizsigerelt szeretője adja a Horthy-rendőrség kezére.

A döntéseik súlya alatt megtörő főhősök mellett a mellékszereplők frusztrációja is felsejlik. A leszbikus együttléteket undorral vegyes izgalommal figyelő felső szomszéd, a **Magdával az erőszak határán mozgó aktusokban a semita szépség titkát kereső nyilas szerető a megvezetett és szétszakított társadalom jelképei.** A heteroszexualitás látszatát fenntartó nőket tárgyként használó férfiak érzéketlensége a mindenkori konszenzus terméke.

A regény testiséget, szexualitást, elmúlást leíró naturalizmusa **mégsem öncélú.** A könyv utolsó harmadának egyik fejezetében a városi társai közé **szálló tenyészgalamb halála váltja ki a pogromok és deportálások ábrázolását.** A kecses szépségű szárnyast mássága miatt az idegen csőrök a pillanat töredéke alatt élve boncolják. Míg Noé történetében a fehér galamb a megbocsátás, az isteni kegyelem hírnöke, addig a vérbe áztatott madárhorror ellentétes jelentéssel bír.

A zsidótörvények, majd a deportálások idején a magyar nép elengedte mintegy **hatszázezer (!!!!!)** zsidó honfitársa kezét, ami nemcsak parancsszóra, hanem cinkosságok és számítások következményeként lett gördülékeny népirtássá. Bár a belzi közösség Rokeáh szellemi irányításának köszönhetően mára a világ zsidóságának egyik jelentős gyülekezete, az életmű egésze nem menti fel az ahhoz vezető utat.

Mezei Márk regényében a holokausztt csupán az árulás díszlete. Az önzésükben és elfojtásaikban fuldoklók áldozatai és elkövetői saját bűneiknek. A devianciának hazudott másság, az alkoholizmus kimért tempójú öngyilkossága nem annyira korrajz, mint válságtünet. Az első kötetes szerző a nyitva hagyott erkölcsi kérdésekre nem kínál egyértelmű választ. Borúlátó üzenete azonban ma is aktuális: a társadalmi csoportok egymás ellen hangolása fizikai megsemmisítés híján is megöli az összetartást. A kiszolgáltatottak falakkal körülzárt gettók nélkül is megfoszthatók méltóságuktól. /

*

#02.

Száraz torok, nedves hát

Mezei Márk: Utolsó szombat

<https://magyarnarancs.hu/konyv/szaraz-torok-nedves-hat-112856>

Van egy régi vicc, miszerint Kohn és Grün utazik a vonaton, a szerelvény megáll Lembergnél, Kohn kihajol az ablakon, mire valaki megszólítja: – Jó napot, Weiss, rég láttam! Hogy van? – Köszönöm, jól, és maga? – Én is. Család rendben? – Persze. – Az üzlet megy? – Megy bizony! – Örömmel hallom. További szép napot! – Önnek is! Kohn visszaül, mire Grün felé fordul: – Te csak úgy hagyod, hogy egy idegen összetévessen a Weiss-szel? – Mondd csak, mennyit áll a vonat Lembergnél? – Öt percet. – Na, hát fogok én itt öt percért vitatkozni?!

Valahogy így éreztem én is Mezei Márk első regényével kapcsolatban: fogok én itt 250 oldalért vitatkozni?! Aztán meggondoltam magam.

Az Utolsó szombat ugyanis lehetne jelentős regény, legalábbis témaválasztását tekintve. A történet 1944. január 14-ének hajnalán indul Budapesten, a Nagyatádi Szabó utca 32.-ben, ahol a viceházmaster, bizonyos **Számwald** visszaadta lelkét a Teremtőnek. Hogy ez miért fontos? Fogalmam sincs, pedig a könyv első huszonöt oldala meglehetősen sokat foglalkozik az egykori házmasterrel, akinek később semmi, de semmi jelentősége sincs. Annál inkább a róla elmélkedő Adler Magdának és a szintén itt lakó, illetve rejtőzködő rabbinak, Áron Rokeáh-nak, aki nem melleleg valós személy. Mindkettő az utolsó napját tölti Budapesten, ki ezért, ki azért, de inkább nem mennék bele a történet végébe, noha az tudvalevő, hogy Rokeáh számára Magyarország csak egy állomás volt, innen Izraelbe menekült tovább. Magda azonban kitalált alak, akinek sorsa párhuzamosan, mégis ellenpontként fut végig a könyvön a rabbié mellett. Huszonnégy óra eseményei peregnek le hajnaltól hajnalig, miközben mindkettőjük megküzd saját sorsával és döntéseivel.

Azt írtam, peregnek? Jaj, dehogy! Dagályosan, ormótlanul cammognak a mondatok egy – már a címben előirányzott – korántsem meglepő végkifejlet felé. Ami pedig addig történik, az a szintiszta reménytelenség. Hogy Mezei ezt érzékletesen bemutassa, belső monológokat és külső leírásokat alkalmaz. Azonban már a regény ötödétől **világos, hogy a két főszereplő gondolatai és teste egyaránt tisztátalan.** Ehhez nem kell még kétszáz oldal, hiszen ott sem történik más, mint **közhelyekből épülő önkeresgélés és a testi folyamatok olyan mérvű és gyakoriságú leírása,** mintha egy orvosi szakkönyvet bújné. **Nem telik el úgy fejezet, hogy ne értesülnék valakinek a gennyedző sebéről, az odaszáradt ondójáról vagy éppen az orrában aszalódott**

takonyról. Az pedig egy idő után már szinte a szereplők epitheton ornansává válik, hogy torkuk szárazan kapar, hátukon pedig ömlik az izzadság.

Hasonlóan esetlen és semmitmondó az ellentét Magda és a rabbi ábrázolása között, ami – a végkifejletet leszámítva – olyan, egymást indokolatlanul követő jelenetekben merül ki, **mint a lány hüvelyi szárazsága és a rabbi megmerítkezése a Duna vizében, vagy Magda vágyakozása a szexuális kielégülésre és – igen, ismét – az ezt lehetetlenné tévő hüvelyi szárazság, amelynek ellenpontja Rokeáh brutális reggeli merevedése.** A szexualitás itt amúgy is erős hangsúlyt kap, csak sajnos Mezei Márknak nincs meg hozzá a megfelelő stiláris eszköztára. Az, hogy a pina az pina, a fasz meg fasz, nem baj, mert a maga pőreségében tényleg az, a gond ott kezdődik, amikor megpróbál tovább menni, és a szexuális együttlétet úgy ábrázolja, mint egy elfojtásos kiskamasz. Mert nem, az elbeszélői státuszából nem írunk le olyanokat, hogy „csatakos lett a hüvelye”, vagy hogy „a férfi talán a farka felállításával vagy erekciója megtartásával küszködik”, olyat meg végképp nem, hogy „üzekedés”.

Pedig az egész regényt ez a fajta leírás jellemzi. Vagy ez, vagy pedig a szépelgő, túltolt költőiség. Itt nincs olyan, hogy csak egyszerűen hajnalodik, itt **„a sötétség először egy vékony vonal mentén feslett fel az ég alján. Végső hatalmát csak hét óra huszonkilenc perckor veszítette el, amikor a Nap felbukott az ég súlyától összenyomott házak fölé, és csorogni kezdett belőle a vörösség.”** Aki álmodik, annak **„szeszélyes hullámokban bukdácsol a tudata”, a levegő „puha és opálos volt a párától”, azt meg vajon hogy kell elképzelni, hogy „a jeges szél rátapadt a teste verejtékével elkeveredő iszaprétegre”.**

A karakterekkel sem áll jobban a szerző. Mezei ábrázolása nemcsak lecsupaszított, klisés, de pont annyira túlspilázott is, mint költői képei. Magda például nem **csak zsidó lány, de emellett lesbikus is,** így duplán üldözött. Ezek után mi szükség arra, hogy szegény még alkoholista is legyen szuicid hajlamokkal, meg **egy illegális kommunista** sejt tagja?! Ez utóbbi nyilván a végkifejlet miatt, a többi azonban már teljesen felesleges, hitelét veszti a figura ennyi nyüggel. Magda szerelme, Krisztina azonban pont ennek ellentéte: egyáltalán nincs megrajzolva a karakter, így azonban végső árulása nemcsak érthetetlen, de egyáltalán nem következik a korábbi cselekedeteiből, a jelleméből meg pláne nem, hiszen nincs is megírva neki rendesen.

Pedig van ennek a könyvnek egy kifejezetten üdvös síkja, ez pedig a hatalom bemutatása. Jobban mondva annak hiánya, ami szintén nem új keletű, de legalább ez ideig-oldalig működik. Amellett ugyanis, hogy csak két menekülő embert látunk, valójában az is kiderül, hogy már rég nem valami más, hanem önmaguk elől

menekülnek, magukkal nincsenek békében. A regény talán legsokatmondóbb része, amikor Magdát és Krisztinát nem egy besúgó, nem egy ügynök, hanem egy perverz voyeur lesi meg a szemközti házból, aki csak egy kis lesbikus pornóra vágyik a farkát markolászva. Ez a kicsinyes világ lenne a tétje ennek a könyvnek, a gyávaság és az életösztön között húzódó pengevékony sáv érzékeltetése annak minden ízével, bűzével, mocskával együtt. Azonban ez is csak pár, szerencsésebbnek mondható bekezdésben sikerül.

Az Utolsó szombat, ha másra nem is, arra kiváló példa, hogy hogyan lehet egy jelentős témát olyan jelentéktelenül megírni, hogy az olvasó minden érdeklődését, empátiáját és voltaképpen bármifajta érzelmi reakcióját teljesen lenullázza a könyv végére.

Kalligram, 2018, 248 oldal, 2990 Ft

